

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 24. märts 2022
(OR. en)

7582/22

UK 55

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	24. märts 2022
Saaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2022) 126 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE Euroopa Liidu ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu rakendamise ja kohaldamise kohta 1. jaanuar – 31. detsember 2021

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2022) 126 final.

Lisatud: COM(2022) 126 final

Brüssel, 24.3.2022
COM(2022) 126 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Euroopa Liidu ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu rakendamise ja kohaldamise kohta

1. jaanuar – 31. detsember 2021

Euroopa Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja
nõukogule Euroopa Liidu ning Suurbritannia ja Põhja-iri
Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu
rakendamise ja kohaldamise kohta
1. jaanuar – 31. detsember 2021

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Institutsiooniline raamistik.....	4
3. Õiguskaitsevahendid ja vaidluste lahendamine.....	5
4. Kaubavahetus.....	6
5. Teenused ja investeeringud, digikaubandus, intellektuaalomand, riigihanked ning väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad.....	10
6. Energeetika	14
7. Avatud ja ausa konkurentsi võrdsed tingimused ning kestlik areng.....	14
7.1. Töö- ja sotsiaalsed standardid, keskkond ja kliima, kestlik areng	15
7.2. Subsiidiumide kontroll	16
8. Transport.....	17
9. Kalandus.....	17
10. Sotsiaalkindlustuse koordineerimine	18
11. Õiguskaitse- ja õiguslane koostöö kriminaalasjades.....	18
12. Osalemine ELi programmides.....	19
13. Kokkuvõte.....	19

1. Sissejuhatus

Ühelt poolt Euroopa Liidu (EL) ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vaheline kaubandus- ja koostööleping¹ (edaspidi „kaubandus- ja koostööleping“) allkirjastati 30. detsembril 2020. See jõustus ajutiselt 1. jaanuaril 2021. Pärast ratifitseerimisprotsessi lõpuleviimist ELis ja Ühendkuningriigis jõustus leping ametlikult 1. mail 2021.

Kaubandus- ja koostöölepinguga on loodud terviklik alus pooltevaheliste suhete jaoks mitmesugustes valdkondades, mille hulka kuuluvad kaubandus, transport, kalandus, õiguskaitse- ja õigusalaane koostöö kriminaalasjades, temaatiline koostöö ja osalemine ELi programmides. Seda toetavad sätted, millega tagatakse võrdsed tingimused, kestlik areng ja põhiõiguste austamine, samuti juhtimiskord ja vaidluste lahendamine.

Kolmandate riikidega sõlmitud ELi vabakaubanduslepingute seas on kaubandus- ja koostööleping ainulaadne selle poolest, et see sõlmiti endise liikmesriigiga. Seetõttu on selle lepinguga kehtestatud kaubandus- ja koostöötingimused piiratumad kui tingimused, mis kehtisid kuni 2020. aasta lõpuni, mil lõppes väljaastumislepingus² sätestatud üleminekuperiood. See on Ühendkuningriigi ELi tolliliidust ja ühtselt turult lahkumise paratamatu tagajärg.

ELi eesmärk on seada Ühendkuningriigiga sisse stabiilsed ja positiivsed suhted. Ehkki kaubandus- ja koostöölepingus sätestatud koostöö jaoks struktuuride loomisel tehti suuri edusamme, on mõned probleemid ikka veel lahendamata. Samuti on jätkuvalt raskusi üldisemates suhetes Ühendkuningriigiga, eriti väljaastumislepingu Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokollil rakendamisel.

Käesolev aruanne on esimene aruanne kaubandus- ja koostöölepingu rakendamise ja kohaldamise kohta, nagu on ette nähtud nõukogu 29. aprilli 2021. aasta otsuse (EL) 2021/689³ artikli 2 lõikega 4. Aruandes tutvustatakse seda, milline on mitme kaubandus- ja koostöölepinguga reguleeritud valdkonna olukord lepingu kohaldamise esimesel aastal. Samuti püütakse aruandes mõõta andmete abil (kui need on kättesaadavad) kaubandus- ja koostöölepingu mõju.

¹ Ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vaheline kaubandus- ja koostööleping (ELT L 149, lk 10), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430\(01\)&from=ET](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430(01)&from=ET).

² Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping (2019/C 384 I/01), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:12019W/TXT\(02\)&from=ET](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:12019W/TXT(02)&from=ET).

³ Nõukogu 29. aprilli 2021. aasta otsus (EL) 2021/689 ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu ja Euroopa Liidu ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise salastatud teabe vahetamise ja kaitse julgeolekukorda käsitleva lepingu liidu nimel sõlmimise kohta (ELT L 149, lk 2), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D0689&from=ET>.

2. Institutsiooniline raamistik

Kaubandus- ja koostöölepinguga loodi oma institutsiooniline raamistik, et jälgida ja hõlbustada lepingu rakendamist. Raamistik seati edukalt sisse 2021. aastal ja nüüd toimib see täies ulatuses.

Partnerlusnõukogu, mis jälgib kaubandus- ja koostöölepingu rakendamist poliitilisel tasandil, tuli esimest korda kokku 9. juunil 2021. Pooled arutasid muu hulgas selliseid teemasid nagu kalandus, tööviisa eest lõivu nõudmisel diskrimineerimisest hoidumine, õiguskaitse- ja õiguslane koostöö ning Ühendkuningriigi osalemine ELi programmides⁴. Paraku ei jõutud kokkuleppele ühisavalduses, kuna Ühendkuningriik ei olnud nõus viitega väljaastumislepingu täielikule rakendamisele kui kindlate tulevaste suhete eeltingimusele⁵.

2021. aastal pidasid koosolekuid kõik ühisorganid, mis abistavad partnerlusnõukogu kaubandus- ja koostöölepinguga hõlmatud valdkondades, sealhulgas kaubanduspartnerluse komitee ja seda komiteed konkreetsetes valdkondades toetavad 11 kaubanduse erikomiteed:

- sotsiaalkindlustuse koordineerimise erikomitee (6. juuli 2021);
- energeetika erikomitee (14. juuli 2021);
- kalanduse erikomitee (20. juuli ja 27. oktoober 2021);
- sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetega tegelev kaubanduse erikomitee (22.–23. september 2021);
- tollikoostöö ja päritolureeglitega tegelev kaubanduse erikomitee (7. oktoober 2021);
- kaupadega tegelev kaubanduse erikomitee (8. oktoober 2021);
- teenuste, investeringute ja digikaubandusega tegelev kaubanduse erikomitee (11. oktoober 2021);
- riigihangetega tegelev kaubanduse erikomitee (12. oktoober 2021);
- avatud ja ausa konkurentsi võrdsete tingimuste tagamise ning kestliku arenguga tegelev kaubanduse erikomitee (12. oktoober 2021);
- intellektuaalomandiga tegelev kaubanduse erikomitee (13. oktoober 2021);
- regulatiivse koostööga tegelev kaubanduse erikomitee (13. oktoober 2021);
- lennutranspordi erikomitee (14. oktoober 2021);
- tehniliste kaubandustõkete tegelev kaubanduse erikomitee (15. oktoober 2021);
- õiguskaitse- ja õiguslane koostöö erikomitee (19. oktoober 2021);
- kaubanduspartnerluse komitee (16. november 2021);
- lennuohutuse erikomitee (23. november 2021);
- maanteetranspordi erikomitee (24. november 2021);
- käibemaksualase halduskoostöö ning maksude ja tollimaksude sissenõudmisega tegelev kaubanduse erikomitee (15. detsember 2021) ning
- liidu programmides osalemise erikomitee (21. detsember 2021).

⁴ Partnerlusnõukogu ja selle komiteede koosolekute päevakavad ja protokollid: https://ec.europa.eu/info/strategy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement/meetings-eu-uk-partnership-council-and-specialised-committees-under-trade-and-cooperation-agreement_en.

⁵ Euroopa Komisjoni avaldus pärast partnerlusnõukogu esimest koosolekut: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/20210609_unilateral_pc_statement_002_final.pdf.

Kokkulepitud korra kohaselt esindas ELi nendel koosolekutel Euroopa Komisjon ning ELi nimel võetavad seisukohad kooskõlastati nõukoguga. Liikmesriikide esindajad osalesid koosolekutel ELi delegatsiooni liikmetena. Euroopa Parlamenti teavitati ühisorganite tegevusest.

Samme astuti ka selleks, et seada sisse ELi ja Ühendkuningriigi vaheline parlamentaarne koostöö. Pooled leppisid kokku, et kaubandus- ja koostöölepingu alusel moodustatavas parlamentaarses partnerlusassamblees (edaspidi „partnerlusassamblee“) on 35 liiget nii Euroopa Parlamendist kui ka Ühendkuningriigi parlamendist. Partnerlusassamblees osaleb ELi delegatsioon kiideti heaks 2021. aasta oktoobris⁶. Partnerlusassamblee alustab tööd 2022. aastal.

Alanud on ka kodanikuühiskonna kaasamine kaubandus- ja koostöölepingu rakendamisse. Komisjon ja Ühendkuningriik leppisid mitteametlikult kokku kodanikuühiskonna foorumi tegevussuunistes. Partnerlusnõukogu peab need suunised heaks kiitma, et kodanikuühiskonna foorum saaks oma tööd alustada⁷. Loodi ka ELi sisenõuanderühm, et võimaldada laiemat dialoogi kaubandus- ja koostöölepinguga hõlmatud küsimustes. Sisenõuanderühma toetab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, kes koordineerib koosolekute korraldamist ja suhtleb kodanikuühiskonna partneritega. Sisenõuanderühma esimene koosolek toimus 25. novembril 2021⁸.

3. Õiguskaitsevahendid ja vaidluste lahendamine

Vastusena liikmesriikide taotlustele seadis komisjon sisse keskse kaebuste esitamise punkti,⁹ kus sidusrühmad saavad registreerida kaebusi kaubandus- ja koostöölepingu rakendamise kohta. ELi ettevõtted, vabaihendused, tööandjad, ametiühingud ja üldsus saavad kasutada seda süsteemi esimese kontaktpunktina, et teatada kaubandus- ja koostöölepingu rakendamise probleemidest. See keskne kaebuste esitamise punkt on seotud olemasolevate komisjoni välja töötatud vahenditega, nagu ühe akna süsteem kaebuste registreerimiseks kaubanduse, sealhulgas turulepääsu, võrdsete tingimuste või kestliku arengu küsimustes. Need vahendid kajastavad komisjoni üha suuremaid püüdlusi tugevdada rahvusvaheliste lepingute täitmise tagamist ja rakendamist.

Selleks et oleks võimalik võtta täitemeetmeid, esitas komisjon ettepanekud¹⁰ ühepoolsete meetmete ja täitemeetmete võtmise kohta, millega asendatakse volitused, mis on ette nähtud nõukogu otsusega (EL) 2021/689¹¹ majandus- ja koostöölepingu sõlmimise kohta.

⁶ Vt: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0398_ET.pdf.

⁷ Teave sisenõuanderühma koosolekute kohta avaldatakse aadressil <https://trade.ec.europa.eu/dialogue/index.cfm>.

⁸ <https://www.eesc.europa.eu/et/tags/rahvusvaheline-kaubandus?page=1>.

⁹ https://ec.europa.eu/assets/sg/complaint_eu_uk_tca/complaints_et/index.html.

¹⁰ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse liidu õiguste kasutamise eeskirjad Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingu ning ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu rakendamisel ja täitmise tagamisel, (COM(2022) 89) ning ettepanek: nõukogu määrus, millega kehtestatakse liidu õiguste kasutamise eeskirjad ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu rakendamisel (COM(2022) 100).

2021. aastal ei taotlenud kumbki pool konsultatsioone ega vahekohtu moodustamist kooskõlas kaubandus- ja koostöölepingu vaidluste lahendamise eeskirjadega. Osana nende eeskirjade rakendamisest esitas EL 14. detsembril 2021. aastal ametlikult loetelu isikutest, kes on valmis ja pädevad tegutsema vahekohtu liikmetena¹².

4. Kaubavahetus

Üleminekuajaperioodi lõppedes moodustasid Ühendkuningriik ja EL kaks eraldiseisvat tolliterritooriumi ja kaks eraldiseisvat kaupade turgu, kumbki oma õiguskorraga. See tekitab paratamatult kaubandustõkkeid.

Ehkki kaubandus- ja koostöölepinguga on ette nähtud, et kogu pooltevaheline kaubavahetus on tariifideta, ja sätestatud kõigi importide kvoodid, lõppes sujuv kaubavahetus ja tekkisid uued mittetariifsed tõkked. Alates 2021. aastast kohaldatakse kogu Ühendkuningriigist pärit ekspordile ELi tolliprotseduure ja -kontrolle. Põllumajanduslike toiduainete saadetistega peab kaasas olema tervisesertifikaat ning need peavad läbima liikmesriigi piiripunktis sanitaar- ja fütosanitaarkontrolli. Peale selle peavad kõik kaubad vastama erinevatele eeskirjadele ja regulatiivsetele meetmetele, kuna vastastikuse tunnustamise põhimõtet enam ei kohaldata.

Poolte vahel vahetatavad kaubad peavad lisaks vastama kaubandus- ja koostöölepingus sätestatud päritolureeglitele, et nende suhtes kohaldataks nullprotsendilises tollimaksus seisnevat sooduskohtlemist. Kauba päritolu tõendamise võib olla koormav, eriti kui ettevõtjad hangivad komponente mitmest riigist. Selleks et hõlbustada sooduskohtlemise sisseseadmist, võttis komisjon vastu õigusakti,¹³ millega nähakse ette üleminekuajaperiood, mille jooksul ELi eksportijad saavad koostada päritolukinnitusi tarnijate deklaratsioonide alusel, isegi kui neil ei ole kõiki dokumente, tingimusel et nad saavad need dokumendid 2021. aasta lõpuks. Alates 2022. aastast kohaldatakse päritolukinnituste koostamise suhtes standardnõudeid. Kauba importimisel Ühendkuningriigist ELi kohaldatakse sooduskohtlemist enam kui 80 % kaupade suhtes. Komisjon koos liikmesriikidega tagab päritolureeglite nõuetekohase rakendamise ning annab tolliasutustele ja ettevõtjatele suuniseid ja selgitusi.

Kuigi päritolustaatusega kaupade suhtes tollimakse ei kohaldata, on ettevõtjad teatanud laialdaselt häiretest tarneahelates. Raskused, millega ELi ettevõtjad silmitsi seisavad, on ootuspärased:

- suuremad kulud, kuna tuleb järgida kaht õigussüsteemi, ja lisaformaalsused;
- viivitused piiril, mis on tingitud uutest menetlusnõuetest, ning
- muutuvate impordieeskirjade järgimise keerukus.

¹¹ Nõukogu 29. aprilli 2021. aasta otsus (EL) 2021/689 ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu ja Euroopa Liidu ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vahelise salastatud teabe vahetamise ja kaitse julgeolekukorda käsitleva lepingu liidu nimel sõlmimise kohta (ELT L 149, lk 2), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D0689&from=ET>.

¹² https://ec.europa.eu/info/system/files/ares_20217728182_letter_from_vice-president_sefcovic_to_the_united_kingdom_minister_of_state_lord_frost_signed.pdf.

¹³ Komisjoni 29. detsembri 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/2254, milles käsitletakse tarnija deklaratsioonide alusel päritolukinnituste koostamist sooduskorra alusel Ühendkuningriiki suunduva ekspordi korral üleminekuajaperioodil (ELT L 446, lk 1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R2254&from=ET>.

Komisjon tegi kõik, mis võimalik, et aidata liikmesriikidel ja ELi ettevõtjatel selles uues keskkonnas orienteeruda. Näiteks kui sanitaar- ja fütosanitaarnõuete valdkonnas tekkisid 2021. aasta alguses probleemid, esitati kiiresti suunised nende nõuete korrektse kohaldamise kohta. Tollivaldkonnas avaldati suunised päriolureeglite ja muude tolliga seotud küsimuste kohta koos kontrollnimekirjade ja muu asjakohase teabega¹⁴. Selle tulemusel vähenes probleemide arv mõlemas valdkonnas aasta edenedes märkimisväärselt. Ühendkuningriik omalt poolt lükkas 2021. aastal korduvalt edasi tolli- ning sanitaar- ja fütosanitaarnõuete kohaldamist ELi pärit impordile. Nende nõuete järkjärguline kehtestamine algas 2022. aasta jaanuaris ja kestab kuni 2022. aasta oktoobrini kooskõlas piirikontrolli mudelis kindlaks määratud etapiviisilise lähenemisviisiga. Nõuete järgimine võib olla ELi eksportijatele ja liikmesriikidele keeruline uute menetluste logistilise mõju tõttu, eelkõige kuna nõutavad deklaratsioonid ja tõendavad dokumendid tuleb esitada enne kauba saatmist ELi sadamast Ühendkuningriiki, ning samuti Ühendkuningriigi sisse seatud IT-süsteemi keerukuse tõttu.

Komisjon suhtleb tihedalt liikmesriikidega, kandmaks hoolt selle eest, et nende haldusasutused ja ettevõtjad on hästi ette valmistatud. Asjakohane teave on ka komisjoni veebisaidil¹⁵. Selleks et lihtsustada kauplemist kaupadega, mille suhtes kohaldatakse sanitaar- ja fütosanitaarnõudeid, on tehtud kõigile liikmesriikidele kättesaadavaks Suurbritanniasse eksportimiseks vajalike tervisesertifikaatide elektroonilised näidised ning komisjon on pidanud Ühendkuningriigi ametiasutustega arutelusid nende aktsepteerimise temal.

Kuigi Ühendkuningriigi ELi ühtse turult lahkumise täielikku majanduslikku mõju on veel vara hinnata, on viimastest andmetest näha, et ELi ja Ühendkuningriigi vahelised kaubavood stabiliseerusid osaliselt 2021. aastal pärast seda, kui need olid üleminekuperioodi lõppedes esmalt vähenenud. Need jäid siiski väiksemaks kui 2019. aastal ja varem.

Eurostati hinnangul importis EL 2021. aastal Ühendkuningriigist kaupu kokku 146 miljardi euro väärtuses ehk oluliselt vähem nii võrreldes 2020. aastaga (-13,6%) kui ka võrreldes 2019. aastaga (-24,8%). ELi eksport Ühendkuningriiki ulatus hinnangute kohaselt 283 miljardi euronile ehk kasvas 2020. aastaga võrreldes 1,9%, kuid jäi siiski 11,4% alla 2019. aastal registreeritud taset.

Tabelist 1 on näha, et kui ELi import ja eksport suurenesid ülejäänud partnerriikide puhul 2021. aastal järsult võrreldes 2020. aastaga (vastavalt 27% ja 14,6% võrra) ning ületasid pandeemiaeelse 2019. aasta taseme (vastavalt 12,5% ja 4,7%), siis kaubavahetuses Ühendkuningriigiga ollakse pandeemiaeelse taseme saavutamisest endiselt kaugel.

Eriti kahanes kauplemine masinate ja transpordiseadmetega, mis moodustavad olulise osa kahepoolsest kaubavahetusest. ELi import Ühendkuningriigist vähenes selles sektoris 2021. aastal 2020. aastaga võrreldes 26,2% ja 2019. aastaga võrreldes 37,9%. ELi eksport kahanes 2021. aastal 2020. aastaga võrreldes 3,1% ja 2019. aastaga võrreldes 20,5%. Absoluutarvudes jäi ELi masinate ja transpordiseadmete import ja eksport Ühendkuningriigi puhul 2021. aastal enam kui 52 miljardit eurot allapoole 2019. aastal registreeritud taset¹⁶.

¹⁴ https://ec.europa.eu/taxation_customs/customs-4/international-affairs/third-countries/united-kingdom_en

¹⁵ https://ec.europa.eu/taxation_customs/customs-4/international-affairs/third-countries/united-kingdom/new-import-formalities-bring-goods-eu-uk-1-january-2022_en

¹⁶ ELi ja Ühendkuningriigi vahelist kauplemist käsitlevat statistikat mõjutas oluline muudatus, mis hakkas kehtima alates 1. jaanuarist 2021, mil ELi-sisese kauplemise mõõtmiseks kasutatud uuringupõhine statistika

Tabel 1. EL 27 kaubavahetus 2021. aastal partnerite ja standardse väliskaubanduse klassifikaatori (SITC) sektorite lõikes varasemate aastatega võrreldes

	ELi import	<i>muutus (%) võrreldes</i>		ELi eksport	<i>muutus (%) võrreldes</i>	
	2021 (miljonites eurodes)	2020	2019	2021 (miljonites eurodes)	2020	2019
EL 27 kaubandus partnerite lõikes		<i>Kõik tooted KOKKU</i>				
Ühendkuningriik	146 025	-13,6	-24,8	283 589	1,9	-11,4
Kolmandad riigid (v.a Ühendkuningriik)	1 965 514	27,0	12,5	1 896 887	14,6	4,7
EL 27 kaubandus SITC sektorite lõikes		<i>Partner: Ühendkuningriik</i>				
0 – toit ja elusloomad	9 444	-26,8	-31,5	31 716	-4,5	-3,9
1 – joogid ja tubakas	2 637	-9,8	-23,5	6 269	5,1	7,3
2 – mittesöödavad toormaterjalid, v.a kütused	4 349	34,1	22,9	9 535	53,9	55,3
3 – mineraalkütused, määrdeained ja seotud materjalid	20 913	37,8	-6,5	10 775	92,6	6,9
4 – loomsed ja taimsed õlid, rasvad ja vahad	451	-21,4	-6,3	1 034	2,6	9,7
5 – kemikaalid ja seotud tooted, mujal nimetatata	26 286	-20,8	-20,6	45 316	2,8	-6,8
6 – peamiselt materjali järgi liigitatud tooted	16 274	-0,3	-11,9	35 604	11,8	-1,7
7 – masina- ja transpordivarustus	42 823	-26,2	-37,9	102 872	-3,1	-20,5
8 – mitmesugused tooted	13 917	-36,0	-44,3	33 592	-8,3	-22,1
9 – mujal liigitamata kaubad ja tehingud	8 931	83,0	72,7	6 877	-9,6	1,3
EL 27 kaubandus SITC sektorite lõikes		<i>Partner: kolmandad riigid (v.a Ühendkuningriik)</i>				
0 – toit ja elusloomad	98 296	8,2	5,1	103 475	5,9	12,2
1 – joogid ja tubakas	6 599	4,2	-3,1	34 035	15,5	6,7
2 – mittesöödavad toormaterjalid, v.a kütused	87 727	34,3	29,5	53 542	32,2	26,8
3 – mineraalkütused, määrdeained ja seotud materjalid	359 916	74,6	5,6	93 312	59,5	-0,1
4 – loomsed ja taimsed õlid, rasvad ja vahad	13 458	27,2	48,7	6 642	20,0	32,9
5 – kemikaalid ja seotud tooted, mujal nimetatata	244 176	22,1	20,9	410 917	12,0	14,7
6 – peamiselt materjali järgi liigitatud tooted	222 081	26,8	24,0	203 994	18,4	5,8
7 – masina- ja transpordivarustus	627 878	18,5	10,3	727 950	11,3	-1,9
8 – mitmesugused tooted	272 572	17,8	8,2	223 366	16,7	4,4
9 – mujal liigitamata kaubad ja tehingud	32 811	1,2	24,9	39 655	2,1	-1,3

Allikas: Eurostat, EXT_ST_EU27_2020SITC, 18. veebruar 2022.

5. Teenused ja investeeringud, digikaubandus, intellektuaalomand, riigihanked ning väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad

Kuna üleminekuperiood on lõppenud, lõppes isikute vaba liikumine, nagu ka teenuste osutamise vabadus, kapitali vaba liikumine ja asutamisvabadus, mille tulemusel muutus oluliselt mõlema poole teenuseosutajate juurdepääs teineteise turgudele. Teenuste osutamine, mis nüüd toimub samadel tingimustel kui kolmandate riikidega, on muutunud keerulisemaks. Ettevõtted, kes kavatsesid osutada teenuseid, või investorid, kes soovivad end teise poole territooriumil sisse seada, seisavad silmitsi uute regulatiivsete ja haldustõkete ja näiteks ei kehti teise poole territooriumil enam päritoluriigis välja antud load, kutsekvalifikatsioonide ei tunnustata enam nii lihtsalt, nagu seda tehakse ELi piires, ja kohaldatakse sisserände-eeskirju. Ühendkuningriigi teenuseosutajate ja investorite suhtes kohaldatakse 27 liikmesriigi erinevaid eeskirju.

Ehkki kaubandus- ja koostööleping sisaldab sätteid, millega vähendatakse teatavaid kaubandustõkkeid, näiteks keelatakse kvantitatiivsed piirangud, nagu investorite ja teenuseosutajate suhtes majandusvajaduste testide kohaldamine, või nähakse ette võimalus tunnustada kutsekvalifikatsioonide,¹⁷ ei ole lepinguga loodud raamistik võrreldav ühtsel turul kehtiva asutamisvabaduse või teenuste osutamise vabadusega. Kaubandus- ja koostöölepinguga on ette nähtud ka digikaubanduse lihtsustamine ja rangemad intellektuaalomandi kaitse standardid, samuti eeskirjad, mis käsitlevad juurdepääsu vastavatele riigihanketurgudele.

2021. aasta esimese kolme kvartali andmetest on näha, et teenuskaubandus ei saavutanud veel pandeemiaeelset taset. Tabelist 2 on näha, et hoolimata 2020. aasta esimese üheksa kuu jooksul toimunud kasvust oli ELi import Ühendkuningriigist ja kaubanduspartneriks olevatest ülejäänud riikidest märksa väiksem kui samal ajavahemikul 2019. aastal (Ühendkuningriigi puhul -9,3 % ja ülejäänud maailma puhul -8 %). Kui ELi ekspordit 2021. aasta kolmes esimeses kvartalis võrrelda ekspordiga samal ajavahemikul 2019. aastal, siis Ühendkuningriigi puhul oli kahanemine märkimisväärses (-13,2 %) kui ELi ülejäänud kaubanduspartnerite puhul (-4,8 %).

Üks kõige enam mõjutatud sektoreid on reisisiteenuste sektor, kus ei ole mingeid märke 2020. aasta järgesest taastumisest. ELi import ja eksport jäid 2021. aasta esimesel üheksal kuul nii Ühendkuningriigi kui ka ülejäänud kaubanduspartnerite puhul tublisti allapoole taset, mis registreeriti samal ajavahemikul 2019. aastal.

Tublisti kahanes ka kauplemine transporditeenuste, ehitusteenuste ja intellektuaalomandi kasutustasudega, kuid seda peamiselt ELi ja Ühendkuningriigi vahelise kaubanduse puhul. ELi ja muude kaubanduspartnerite vaheline kauplemine nende teenustega ületab nüüd 2019. aasta esimesel üheksal kuul registreeritud taset. See näitab, milline mõju on Ühendkuningriigi väljaastumisel ELil.

Kogu 2021. aastal vältel keskendas komisjon oma jõupingutused kaubandus- ja koostöölepingu rakendamise seotud takistuste ületamisele. Näiteks oli võimalik selgitada

¹⁷ Mõlema poole kutseühendused võivad paluda partnerlusnõukogul kinnitada kutsekvalifikatsioonide tunnustamise oma sektoris.

Ühendkuningriigi sisserände-eeskirju, mis käsitlesid alltöövõtjate õigust osutada Ühendkuningriigi territooriumil paigaldus- ja hooldusteenuseid.

Komisjon omalt poolt täitis kaubandus- ja koostöölepingust tulenevat läbipaistvuskohustust. Teave, mis käsitleb teenuste osutamist füüsiliste isikute poolt, on nüüd avalikult kättesaadav. Samuti täitis komisjon oma kohustuse luua avalik veebisait, mis sisaldab teavet VKEdele¹⁸.

Komisjon jälgib ka edaspidi kaubandus- ja koostöölepingu rakendamist teenuste ja investeringute, digikaubanduse, intellektuaalomandi, riigihangete ja VKEde puhul ning nõuab selle lepingu järgimist. Komisjon arutab asjakohaste Ühendkuningriigi ametiasutustega tulevasi riigihankealaseid õigusakte,¹⁹ mis on ELi sidusrühmade seas muret tekitanud. Samuti jälgib komisjon ka edaspidi tähelepanelikult mõju, mida avaldavad kaubandus- ja koostöölepinguga hõlmatud küsimustele muud õiguslikud suundumused Ühendkuningriigis.

¹⁸ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/et/home>

¹⁹ Vt: <https://www.gov.uk/government/consultations/green-paper-transforming-public-procurement/outcome/transforming-public-procurement-government-response-to-consultation>.

Tabel 2. EL 27 teenuskaubandus 2021. aasta esimesel tüheksal kuul partnerite ja sektorite lõikes võrreldes sama ajavahemikuga varasematel aastatel

	ELi import		<i>muutus (%) võrreldes</i>		ELi eksport		<i>muutus (%) võrreldes</i>	
	jaan–sept 2021 miljonites eurodes	2020	2019	jaan–sept 2021 miljonites eurodes	2020	2019		
EL 27 kaubandus partnerite lõikes	Kõik teenused KOKKU							
Ühendkuningriik	114 858	3,9	-9,3	143 253	6,4	-13,2		
Kolmandad riigid (v.a Ühendkuningriik)	499 174	-4,4	-8,0	574 356	12,3	-4,8		
EL 27 kaubandus teenusektorite lõikes	Partner: Ühendkuningriik							
Teiste omandis olevate füüsiliste sisendite töötlemise teenused	1 349	1,8	-8,7	3 721	-3,1	-2,9		
Mujal nimetamata hooldus- ja remonditeenused	1 414	-6,2	-27,6	1 792	-19,5	-24,9		
Transport	9 101	-7,9	-27,4	15 534	4,0	-24,9		
Reisimine	3 934	-33,0	-71,9	9 912	-9,7	-70,2		
Ehitus	1 339	-5,6	-51,4	1 599	-12,8	-57,7		
Kindlustus- ja pensioniteenused	6 342	25,4	37,8	8 487	35,4	55,8		
Finantsteenused	20 121	22,8	19,8	22 693	12,1	11,9		
Intellektuaalomandi kasutamise tasud, mujal nimetamata	9 061	4,0	-21,8	7 267	8,6	-8,4		
Telekommunikatsiooni-, arvuti- ja teabeteenused	14 181	2,9	8,3	27 357	9,7	14,7		
Muud äriteenused	44 670	4,0	2,5	38 337	4,8	1,8		
Isiku-, kultuuri- ja meelelahutusteenused	2 990	4,4	-11,5	2 798	15,8	8,1		
Mujal nimetamata valitsemissektori kaubad ja teenused	258	-55,6	-64,5	822	13,2	13,5		
Määratlemata teenused	101	-39,4	-27,4	2 936	-1,0	13,3		
EL 27 kaubandus teenusektorite lõikes	Partner: kolmandad riigid (v.a Ühendkuningriik)							
Teiste omandis olevate füüsiliste sisendite töötlemise teenused	11 556	10,5	14,5	16 907	12,4	8,5		
Mujal nimetamata hooldus- ja remonditeenused	8 427	-8,4	-17,3	11 019	-0,9	-11,1		
Transport	96 165	20,4	1,8	126 803	31,8	8,0		
Reisimine	26 230	-11,3	-63,6	32 400	-4,5	-66,4		
Ehitus	2 371	1,3	-0,3	5 205	-16,5	-28,3		
Kindlustus- ja pensioniteenused	12 707	18,4	20,6	11 094	-0,4	3,1		
Finantsteenused	38 530	22,7	32,9	42 347	11,3	13,5		
Intellektuaalomandi kasutamise tasud, mujal nimetamata	104 010	21,6	38,4	51 547	-1,8	1,4		

Telekommunikatsiooni-, arvuti- ja teabeteenused	43 818	11,6	8,2	119 666	22,0	22,1
Muud äriteenused	148 391	-31,3	-21,8	140 995	4,8	-1,2
Isiku-, kultuuri- ja meelelahutusteenused	4 779	-2,2	-12,6	7 318	5,9	-0,5
Mujal nimetamata valitsemissektori kaubad ja teenused	1 984	-11,9	-14,1	3 738	-18,3	-15,3
Määratlemata teenused	208	-52,8	-50,0	5 319	72,8	63,2

Allikas: Eurostat. Euroopa Liidu ja euroala maksebilanss – kvartaalsed andmed (BMP6), 18. veebruari 2022. aasta seisuga.

6. Energeetika

Kuna üleminekuperiood on lõppenud, ei osale Ühendkuningriik enam ELi ühtsel energiaturul, sealhulgas selle juhtimis- ja kauplemisskorpustes. Kuigi kaubandus- ja koostööleping sisaldab sätteid energiavoo lihtsustamiseks, on kauplemissprotsess muutunud keerulisemaks.

Kaubandus- ja koostööleping võimaldab koostada ELi ja Ühendkuningriigi vaheliste elektrivoogude jaoks spetsiaalsed kauplemisskorpused. Esimese sammuna paluti mõlema poole ülekandevõrguettevõtjatel koostada kulude-tulude analüüs. Paraku olid 2021. aasta mais esitatud ühisanalüüsi tulemused ebarahuldavad ja osutasid muu hulgas suurele turuga manipuleerimise ja turuhäirete ohule. Komisjon teeb tööd, et leida muid võimalusi selle kohustuse täitmiseks.

Kaubandus- ja koostöölepinguga on ette nähtud ka koostöö avamere taastuenergia arendamisel, millel on oluline osa mõlema poole kliimanetraalsuse eesmärgi saavutamises. Tuginedes Põhjameri energiakoostööle, alustati 2021. aastal läbirääkimisi, et allkirjastada vastastikuse mõistmise memorandum eesmärgiga luua spetsiaalne foorum avamerevõrgu arendamise ja Põhjameri piirkonna suure taastuenergia potentsiaali teemal tehniliste arutelude pidamiseks Ühendkuningriigiga.

7. Avatud ja ausa konkurentsi võrdsed tingimused ning kestlik areng

EL ja Ühendkuningriik leppisid kaubandus- ja koostöölepingus kokku, et kaubanduse ja investeringute jaoks on vaja tagada võrdsed tingimused ja kestlik areng. Selleks tuleb jälgida kogu asjaomast arengut Ühendkuningriigi õiguses subsidiumide kontrolli, maksustamise, töö- ja sotsiaalsete standardite ning keskkonna ja kliima valdkonnas ning sellest aru anda, nagu on nõutud nõukogu otsuse (EL) 2021/689 artikli 2 lõikes 4.

Sellise arengu jälgimiseks kasutab komisjon oma talituste ja liikmesriikide kogutud teavet, ELi sidusrühmadelt saadud andmeid, ametlikke ja mitteametlikke kontakte rahvusvaheliste ja mitmepoolsete foorumite raames ning kaubandus- ja koostöölepingu alusel loodud erikomiteesid. Samuti jälgib komisjon tähelepanelikult regulatiivset arengut, analüüsides mõttekodade, ettevõtete, vabauhenduste, meedia ja muude sidusrühmade aruandeid. Komisjon saab oma analüüsides jaoks teavet ka kaubandus- ja koostöölepinguga loodud ühe akna süsteemist²⁰.

²⁰ Ühe akna süsteem on keskne kontaktpunkt ELi sidusrühmadele, kes soovivad esitada kaebuse turulepääsu probleemide või võrdsete tingimuste kohta või kaubanduse ja kestliku arengu alaste või üldiste soodustuste süsteemi kohaste kohustuste täitmata jätmise kohta. Lisateavet leiate aadressil <https://ec.europa.eu/trade/trade-policy-and-you/contacts/chief-trade-enforcement-officer/>.

7.1. Töö- ja sotsiaalsed standardid, keskkond ja kliima, kestlik areng

Pärast EList väljaastumist teatas Ühendkuningriik ulatuslikust regulatiivsest reformist seoses oma püüdlustega saavutada uuesti kontroll oma seaduste üle ning korraldas avaliku konsultatsiooni õigusraamistiku parandamise teemal²¹.

Töö- ja sotsiaalpoliitika valdkonnas teatas Ühendkuningriik oma kavatsusest luua tööalaste õiguste jaoks ühtne täitevasutus, mille ülesanne on tagada tsentraliseeritud järelevalve tööõiguse järgimise üle²². Komisjon jälgib tähelepanelikult seda seadusandlikku arengut, eriti volitusi ja vahendeid, mis võimaldavad sel asutusel täita talle antud täitmise tagamise ülesandeid. Pärast seaduse jõustumist jälgib komisjon tähelepanelikult, kas asjakohaste töö- ja sotsiaalsete standardite järgimine tagatakse tulemuslikult, nagu on nõutud kaubandus- ja koostöölepingus. Komisjon ja Ühendkuningriik arutasid seda küsimust avatud ja ausa konkurentsi võrdsete tingimuste tagamise ning kestliku arenguga tegeleva kaubanduse erikomitee esimesel koosolekul, kus mõlemad pooled leppisid kokku töötajate tulemusliku õiguskaitse tähtsuses.

Ühendkuningriik võttis lisaks vastu 2021. aasta keskkonnaseaduse (Environment Act 2021),²³ millega loodi keskkonnakaitse amet (Office for Environmental Protection) ning milles käsitletakse konkreetseid jäätmete, elurikkuse, õhukvaliteedi, vee ja kaitsega seotud poliitikaaspekte. Sellega seoses jälgib komisjon ka seda, kas kõnealusel ametil on piisavad volitused ja vahendid, et tulemuslikult tagada keskkonnaeeskirjade järgimine kooskõlas kaubandus- ja koostöölepingust tulenevate kohustustega. Lisaks pöörab komisjon pärast seaduse ja järgnevate teisete õigusaktide vastuvõtmist tähelepanu keskkonnakohustuste tulemuslikule täitmisele.

2021. aastal lõimiti Ühendkuningriigi õigusesse²⁴ keemiasektorit reguleerivad ELi normid, milles tehti mõningaid kohandusi, mis tulenesid riigi väljaastumisest EList. Komisjon jälgib tähelepanelikult lähenemisviisi, mida Ühendkuningriik rakendab kemikaalide piiramisel, autoriseerimisel ja registreerimisel, et tagada asjaomaste kaubandus- ja koostöölepingust tulenevate kohustuste täitmine.

Kliimakaitse jaoks võttis Ühendkuningriik vastu omaenda heitkogustega kauplemise süsteemi²⁵. Seda süsteemi kohaldatakse energiamahukate tööstusharude, energia tootmise sektori ja lennunduse suhtes. Süsteem hõlmab tegevust, millega kaasneb kütuste põletamine käitistes. Lennunduses kohaldatakse süsteemi Ühendkuningriigi siseste lendude suhtes ning Gibraltarile ja Euroopa Majanduspiirkonda suunduvate lendude suhtes. Alates 2021. aasta maist on Ühendkuningriik korraldanud enampakkumisi saastekvootidega kauplemiseks. Enampakkumishinnad on jäänud seni tasemele, mis on võrreldav enampakkumishindade tasemega ELis või on sellest kõrgem.

²¹ Teade peamiste sektorite regulatiivse reformi kohta: <https://www.gov.uk/government/publications/brexit-opportunities-regulatory-reforms>.

²² https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/991751/sing-le-enforcement-body-consultation-govt-response.pdf.

²³ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/30/contents/enacted>

²⁴ <https://www.hse.gov.uk/reach/index.htm>

²⁵ <https://www.gov.uk/government/publications/participating-in-the-uk-ets/participating-in-the-uk-ets>.

Euroopa sotsiaalharta²⁶ artikli 18 lõike 2 kohaselt peab Ühendkuningriik kaotama lõivud ja muud maksud, sealhulgas tööviisa eest nõutava tasu, või neid vähendada. Kuni viimase ajani küsis Ühendkuningriik kõigilt töötajatelt, kes tulid selle 1961. aastal allkirjutamiseks avatud hartaga nõustunud riikidest, pikaajalise viisa eest 55 naelsterlingi võrra väiksemat viisalõivu. 2020. aasta detsembris teatas Ühendkuningriik, et alates 2021. aastast ei tehta soodustust viie ELi liikmesriigi kodanikele²⁷. 2021. aasta juulis teatas Ühendkuningriik oma kavatsusest denonsseerida Euroopa sotsiaalharta artikli 18 lõige 2. 2021. aasta septembris otsustas Ühendkuningriik loobuda alates 2022. aasta veebruarist viisalõivu vähendamisest kõigi ELi kodanike puhul. Komisjon tõstas selle küsimuse partnerlusnõukogu koosolekul ning avatud ja ausa konkurentsi võrdsete tingimuste tagamise ning kestliku arenguga tegeleva kaubanduse erikomitee koosolekul. Komisjon väljendas pettumust selle üle, et Ühendkuningriik ei laiendanud soodsamat viisalõivu asjaomasele viiele ELi liikmesriigile, vaid otsustas sellest soodustusest hoopiski loobuda.

7.2. Subsiidiumide kontroll

2021. aasta juunis esitas Ühendkuningriigi valitsus subsiidiumide kontrolli seaduse eelnõu (Subsidy Control Bill),²⁸ et luua subsiidiumide järelevalve õigusraamistik. Eelnõu sisaldab materiaalõiguse norme ja eeskirjade täitmist tagavaid norme.

Mis puudutab materiaalõiguse norme, siis eelnõus on sätestatud subsiidiumi määratlus ning hulk selliseid üldisi ja konkreetseid põhimõtteid subsiidiumide kohta, mis põhinevad kaubandus- ja koostöölepingus sätestatud põhimõtetel, ning ka läbipaistvust käsitlevad sätted.

Eeskirjade täitmist tagavate normide osas on eelnõuga ette nähtud, et tarbijakaitse ja turgude ameti juurde luuakse subsiidiumide üksus, mis on subsiidiumide kontrollimise volitusega sõltumatu organ. Eelnõuga on ette nähtud subsiidiumide järelkontrolli süsteem, mis hõlmab mõningaid eelkontrolli elemente. Konkurentsikaebuste kohus saab teha tagasinõudekorralduse, kui subsiidium on antud ebaseaduslikult. Eeldatavasti antakse välja ka täiendavad rakendamiseeskirjad ja -suunised. Komisjon jätkab olukorra jälgimist.

Komisjon uurib ka subsiidumeid, mida antakse Ühendkuningriigi hinnavahede hüvitamise programmi²⁹ raames taastuvenergia toetamiseks. Komisjon on väljendanud muret seoses Ühendkuningriigi osaluse osakaalu lisamisega tarneahela kava küsimustikku. Komisjon tõstas selle küsimuse kaupadega tegeleva kaubanduse erikomitee koosolekul ning avatud ja ausa konkurentsi võrdsete tingimuste tagamise ning kestliku arenguga tegeleva kaubanduse erikomitee koosolekul, samuti kaubanduspartnerluse komitee koosolekul. Komisjon nõudis, et Ühendkuningriik eemaldaks küsimustikust teabe omamaise osaluse kohta ja kohandaks toetuskõlblikkuse kriteeriumide täitmise eest antavaid punkte ning annaks välja lisasuunised, millega kinnitatakse, et küsimus Ühendkuningriigi osaluse kohta on eemaldatud ja et seda ei

²⁶ Euroopa sotsiaalharta on Euroopa Nõukogus sõlmitud leping, mis avati allkirjastamiseks 1961. aastal ja mille algversioon jõustus 1965. aastal. 1996. aastal vaadati harta läbi. Läbivaadatud harta jõustus 1999. aastal:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048b059>.

²⁷ Bulgaaria, Eesti, Leedu, Rumeenia ja Sloveenia.

²⁸ <https://www.gov.uk/government/collections/subsidy-control-bill>.

²⁹ <https://www.gov.uk/government/publications/contracts-for-difference/contract-for-difference>.

hinnata mingil moel, sealhulgas rakendamisetapis, tagades sellega, et asukohal ei ole mingit tähtsust.

Ühendkuningriik tegi ettepaneku luua kaheksa vabasadamat,³⁰ millest kaks hakkasid tegutsema 2021. aastal, ning kehtestada erieeskirjad, nagu otseselt maksudega seotud meetmed (nt maksusoodustused), ning lihtsustatud tolliprotsessid või subsiidiumid kaubanduse ja investeringute toetamiseks. Komisjon jätkab nende sisseeadmise jälgimist ning kontrollib nende kooskõla kaubandus- ja koostöölepingus sisalduvate võrdseid tingimusi käsitlevate sätetega, eelkõige sätetega subsiidiumide ja maksustamise kohta.

8. Transport

Kuna üleminekuperiood on lõppenud, ei saa Ühendkuningriik enam osa ELi ühtse transpordituru hüvedest. Kuigi kaubandus- ja koostöölepingus on sätestatud eeskirjad, millega säilitatakse ELi ja Ühendkuningriigi vaheline ühendus, on veottevõtjate juurdepääsuõigused – eelkõige lennunduse ja maanteetranspordi valdkonnas – märksa piiratumad kui ELi ühtsel turul kehtivad õigused. Näiteks ei saa Ühendkuningriigi lennuettevõtjad enam pakkuda liikmesriikidevahelisi regulaarlende.

Poolte kokku lepitud vastastikuseid õigusi lennu- ja maanteetranspordi sektoris hakati kohaldama kohe, kui jõustus kaubandus- ja koostööleping, ja seni ei ole probleeme olnud.

Kaubandus- ja koostöölepinguga on ette nähtud ka võimalus sõlmida viienda vabaduse liiklusõiguste alusel³¹ liikmesriikide ja Ühendkuningriigi vahel kahepoolseid kokkuleppeid lastiveoteenuste osutamiseks kaubalendudel. Tuginedes nõukogu otsuse (EL) 2021/689 artiklis 6 sätestatud õigusele, teavitasid komisjoni oma kokkulepetest Ühendkuningriigiga 2021. aasta lõpuks järgmised liikmesriigid: Luksemburg, Malta, Prantsusmaa, Slovakkia, Saksamaa, Eesti, Tšehhi Vabariik, Soome, Belgia, Rootsi, Taani, Bulgaaria, Ungari, Läti, Madalmaad, Iirimaa, Küpros, Kreeka ja Leedu.

Poolte territooriumil projekteeritud õhusõidukite, mootorite ja propellerite lennukõlblikkuse kontrollide ning asjaomaste sertifitseerimisprotsesside valdkonnas viidi 2021. aastal lõpule 15 valideerimist, mis puudutasid peamiselt täiendavaid tüübisertifikaate või olemasolevate disainilahenduste muutmist. Neist valideerimistest 13 tegi Euroopa Lennundusohutusamet ja kaks Ühendkuningriigi tsiviillennundusamet.

9. Kalandus

Kuna üleminekuperiood on lõppenud, lakkas Ühendkuningriigi osalemine ELi ühises kalanduspoliitikas. Ehkki kaubandus- ja koostöölepinguga on ette nähtud vastastikune juurdepääs kummagi poole vetele ning erieeskirjad, mis käsitlevad juurdepääsu Briti krooni sõltkondade vetele kohanemisperioodil, on püügitingimused mõlema poole kalurite jaoks oluliselt muutunud.

³⁰ <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/trade-freeports-free-zones>.

³¹ Ühe riigi poolt teisele riigile antud rahvusvaheliste regulaarlendudega seotud õigus maanduda tema territooriumil või sealt õhku tõusta teel kolmandasse riiki või kolmandast riigist.

Komisjon kandis hoolt selle eest, et enamikul ELi kalalaevastikust oleks juurdepääs Ühendkuningriigi ja Briti krooni sõltkondade vetele. Paraku on olnud keeruline tagada ELi väiksemate ja asenduslaevade juurdepääsu Ühendkuningriigi territoriaalvetele (6–12 miili) ja Kanalisaarte vetele. Hoolimata märkimisväärtetest edusammudest ei olnud mitu laeva, mis soovisid nendele vetele juurdepääsu, aasta lõpuks litsentsi veel saanud. Komisjon uurib koos asjaomaste liikmesriikidega iga taotletud, kuid saamata jäänud litsentsi asjaolusid.

Pooled vahetasid ka teateid kõigi uute majandamismeetmete kohta, nagu nõutakse kaubandus- ja koostöölepingu artikli 496 lõikes 3. Mõlemale poolele vastuvõetava ajakava ja menetluse selliste teadete esitamiseks töötab välja kalanduse erikomitee.

EL ja Ühendkuningriik pidasid ka iga-aastaseid konsultatsioone ühiste kalavarude majandamise teemal. 2021. aasta lubatud kogupüügis lepiti kokku 2021. aasta juunis. 2022. aasta lubatud kogupüügis lepiti kokku 2021. aasta detsembris.

10. Sotsiaalkindlustuse koordineerimine

Kuna üleminekuperiood on lõppenud, lõppes ELi sotsiaalkindlustuse koordineerimise mehhanismide kohaldamine Ühendkuningriigis. Kaubandus- ja koostöölepinguga piiratakse selle kahjulikku mõju ning kaitstakse alates 1. jaanuarist 2021 ELi ja Ühendkuningriigi vahel liikuvate inimeste sotsiaalkindlustusõigusi. Leping võimaldab enamiku sotsiaalkindlustushüvitiste koordineerimist.

Koostöö sotsiaalkindlustuse valdkonnas edenes 2021. aastal hästi. Ühtki struktuurset probleemi sotsiaalkindlustuse koordineerimise protokollil rakendamisel kaubandus- ja koostöölepingu alusel ei tuvastatud. Peale selle võttis sotsiaalkindlustuse koordineerimise erikomitee vastu protokollil lisadesse tehtud muudatused kinnitamaks, et liikmesriigid võimaldavad ka edaspidi kohaldada Ühendkuningriiki või Ühendkuningriigist lähetatud töötajate suhtes teatavatel tingimustel lähetajariigi sotsiaalkindlustusalaseid õigusakte.

11. Õiguskaitse- ja õiguslane koostöö kriminaalasjades

Kuna üleminekuperiood on lõppenud, muutus ELi ja Ühendkuningriigi vahelise kriminaalasjades tehtava õiguskaitse- ja õiguslase koostöö kord. Näiteks vastastikusel tunnustamisel põhinevad mehhanismid asendati vastastikuse õigusabiga. Lisaks ei ole Ühendkuningriik enam ELi õiguskaitseasutuste liige ning tal on piiratud juurdepääs ELi andmebaasidele või puudub see üldse. Ehkki kaubandus- ja koostöölepinguga on ette nähtud pooltevaheline koostöö, tehakse seda nüüd kolmandate riikide suhtes kohaldatavatel tingimustel.

2021. aastal jätkus operatiivkoostöö Europoli ja Eurojustiga, kuigi Ühendkuningriik osales selles kolmanda riigina ja kahepoolsete kokkulepete alusel. Selleks allkirjastati 27. septembril 2021 koostöösuhete loomiseks töö- ja halduskokkulepe Europoliga ning 20. detsembril 2021 töökokkulepe Eurojustiga.

Õiguskaitse- ja õiguslase koostöö erikomitee, mis jälgib koostöökokkulepete rakendamist kaubandus- ja koostöölepingu alusel, pikendas Ühendkuningriigi DNA- ja

sõrmejäljeühenduste eelhindamise üleminekuperioodi³². Seda üleminekuperioodi ei saa pikendada kauem kui 30. juunini 2022, mis on kuupäev, milleks Ühendkuningriigi ühendused peavad olema hinnatud.

Kaubandus- ja koostöölepingu kohaselt peab Ühendkuningriik kustutama saadud broneeringuinfo pärast reisija riigist lahkumist, välja arvatud juhul, kui riskihindamine osutab vajadusele see info säilitada. Ühendkuningriigil lubati teha sellest kohustusest pärast kaubandus- ja koostöölepingu jõustumist üheaastase üleminekuperioodi jooksul erand, kuni rakendatakse teatavad tehnilised kohandused. Üleminekuperiood pidi lõppema 31. detsembril 2021. Ent olles kaalunud teavet, mille Ühendkuningriik oli esitanud kaitse- ja muude meetmete kohta, mis olid võetud selleks, et võimaldada andmete kustutamist, ning kasutades kaubandus- ja koostöölepingu artikli 552 lõikes 13 sätestatud õigust, tegi partnerlusnõukogu 21. detsembril 2021 otsuse pikendada üleminekuperioodi veel ühe aasta võrra, võttes arvesse erilisi asjaolusid³³.

12. Osalemine ELi programmides

EList väljaastumise tulemusel jäi Ühendkuningriik ilma juurdepääsust ELi programmidele, sealhulgas nende rahastamis- ja vahetusvõimalustele. Näiteks ei saa Ühendkuningriigi kõrgkoolide üliõpilased enam osaleda programmi „Erasmus+“ vahetusprogrammis.

Kuigi kaubandus- ja koostööleping võimaldab Ühendkuningriigil osaleda teatavates ELi programmides assotsieerunud kolmanda riigina, eeldab selline osalemine kahepoolsete protokollide vastuvõtmist ja rahalist osalust. 2021. aastal selliseid protokolle vastu ei võetud.

Protokollide vastuvõtmiseni saavad Ühendkuningriigi üksused tugineda riikidevahelistele kokkulepetele, mis võimaldavad neil osaleda programmi „Euroopa horisont“ projektikonkurssidel ja läbida hindamismenetlusi.

Siinkohal tuleb meenutada, et programmi „Euroopa horisont“ määruse³⁴ alusel saavad mitteassotsieerunud kolmandate riikide üksused osaleda programmi „Euroopa horisont“ projektides ilma, et neile eraldataks ELi rahalisi vahendeid. Sellistel juhtudel peavad kolmandate riikide üksused saama rahalise toetuse muudest allikatest.

13. Kokkuvõte

Hoolimata kaubandus- ja koostöölepingu enneolematult laiast ulatusest ja lepingu kaubandust lihtsustavatest meetmetest, ei asenda see leping ega olnud ka kunagi mõeldud asendama ELi liikmelisust.

³² ELi ja Ühendkuningriigi vahelise kaubandus- ja koostöölepingu artikli 8 lõike 1 punktiga r loodud erikomitee 28. septembri 2021. aasta otsus nr 1/2021, millega pikendatakse kaubandus- ja koostöölepingu artikli 540 lõikes 3 osutatud perioodi, mille jooksul võib vahetada Ühendkuningriigiga DNA-profiile ja daktüloskoopilisi andmeid.

³³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:22021D2323>.

³⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/695, millega luuakse teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm „Euroopa horisont“ ja kehtestatakse selle osalemis- ja levitamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1290/2013 ja (EL) nr 1291/2013 (ELT L 170, lk 1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0695&from=ET>.

Kaubavahetuse puhul ei ole kaubandus- ja koostöölepinguga kaotatud tolliprotseduure ja -kontrolli, päriolureegleid, et kasu saada tariifide kaotamisest, ega mittetariifseid tõkkeid, mis tulenevad regulatiivsetest erinevustest. Teenuste puhul ei ole kaubandus- ja koostöölepinguga tagatud paindlikkus kaugeltki võrreldav sellega, kui lihtne on osutada teenuseid ELi siseturul. Sama kehtib kõigis teistes lepingus käsitletud ELi poliitikavaldkondades alates transpordist ja energeetikast kuni kalanduse ja kriminaalasjades tehtava õigusosalase koostööni. Vaatamata kaubandus- ja koostöölepingule on koostöö ELi ja Ühendkuningriigi vahel muutunud keerulisemaks võrreldes ajaga, mil Ühendkuningriik oli ELi liige.

Võttes arvesse seda, et Brexit tähistas ELi ja Ühendkuningriigi õigusaktide ühtlustamise lõppu, on kaubandus- ja koostöölepingu tulemuslikuks rakendamiseks oluline praegune ja tulevane õigusnormide areng. Seepärast on väga tähtis jätkuvalt jälgida Ühendkuningriigi regulatiivset reformi kaubandus- ja koostöölepinguga hõlmatud valdkondades, kandmaks hoolt selle eest, et see ei lähe vastuollu lepingu sätetega ja et ELi ettevõtjad ei satu ebasoodsasse konkurentsiolekorda.

ELi eesmärk on säilitada Ühendkuningriigi kui endiselt olulise kaubanduspartneriga stabiilsed ja positiivsed suhted. Tulevaste suhete kvaliteet sõltub aga suuresti sellest, mil määral täidab Ühendkuningriik kaubandus- ja koostöölepingus ning väljaastumislepingus võetud kohustusi.